

Oponentský posudek diplomové práce

Autorka: Tereza Langová

Název práce: Imaginární dialog a jeho vztah k procesu individuace: analýza deníku participantky

Ve svém pokusu uchopit „imaginární dialog a jeho vztah k procesu individuace“ na základě analýzy deníku postupuje autorka ve dvojím směru: jednak od konceptů k datům a jednak od dat ke konceptům. Protože se rozhodla (třeba říci, že po dobré znalosti svých dat, na nichž je založena již její bakalářská práce) podívat se na imaginární dialog ztvárněný v deníku jako na proces individuace, pojedná nejprve předběžně o základních pojmech této perspektivy, tj. o individuaci a aktivní imaginaci. Poté, jako jakýsi mezikrok, pojednává jednak o deníku jako žánru a jeho účelu, a jednak představí narativní přístup, pro který se rozhodla.

Při charakteristice zkoumané osoby poměrně podrobně pojednává o hraniční poruše osobnosti jakožto diagnóze, která byla participantce přidělena při její hospitalizaci. Zde by bylo možné se ptát, jestli zařazení této části do práce, která si zvolila narativní přístup spolu s perspektivou tvořenou koncepty individuace a aktivní imaginace, je opodstatněné. Jeden důvod přece jen nacházím, a to presentaci určitého kontrastu mezi diagnostikujícím přístupem a přístupem snažícím se o porozumění hlubší dynamice jednání a prožívání zkoumané osoby.

Takový kontrast by potom mohl být v práci explicitně tematizován, což však, realisticky vzato, nelze požadovat v případě práce, která již tak svým rozsahem překračuje běžný standard diplomových prací.

Poté autorka postupuje druhým směrem, tj. od dat ke konceptům. Nejprve vytváří jakýsi redukováný text, který poté zarámuje svojí interpretací. Již tento krok lze považovat za obdivuhodný interpretační výkon. Na základě tohoto textu autorka identifikuje nejprve poměrně rozsáhlý seznam relevantních kategorií. Poté si (z hlediska svého výchozího předpokladu o „imaginaci jako nástroji individuace“) klade následující otázky: 1) Co participantka dělá v deníkových záznamech, proč a jak překračuje hranice vyprávění ze sféry reality do sféry imaginace? 2) Co jí tyto imaginace přinášejí a čím jí naopak ohrožují? 3) Jakým způsobem ovlivňují proces individuace, kterým prochází? To jí pak vede k přijetí několika klíčových kategorií, které představují jakousi pojmovou osnovu další části její analýzy (imaginární svět, dialogičnost, pluralita a její sjednocení, smrt a sebedestrukce).

Autorka prezentuje kroky své analýzy a svá zjištění způsobem, který je náležitý a ospravedlnitelný vzhledem k postupnému pronikání do zkoumaného tématu, možno také říci, z hlediska srozumitelnosti ze strany čtenáře. Z hlediska posuzovatele této práce po stránce metodologické je však třeba upozornit na skutečnost, že, pokud věci dobře rozumím, tak část 6.1.3. „Imaginace v deníkových záznamech participantky“ (str. 44 - 121) zachycuje proces, který předcházela procesu vnošení relevantních kategorií (což je zachyceno v textu 5. Kapitoly na str. 32 - 37). Tuto tak říkajíc, „sžetovou“ práci, kdy autorka „fabuli“ chronologicky provedených kroků prezentuje (se zřetelem ke čtenáři) v jiném pořadí, považuji, jak jsem již řekl výše, za zcela ospravedlnitelnou a náležitou, pouze tato skutečnost mohla být (se zřetelem ke čtenáři, tentokrát ke čtenáři kriticky práci posuzujícímu z hlediska výzkumného postupu) reflektována.

Po presentaci zmíněné interpretace na str. 44 až I2I, která je jakýmsi „analytickým příběhem“, nutno říci, že velmi dobře zkonstruovaným, se autorka pouští do analýzy a interpretace z hlediska zvolených tematických okruhů. Postupně se zaměřuje na specifičnost imaginárního světa participantky, na pohyb od monologu k dialogu, dále na proces integrace, a také na problematiku sebedestrukce a smrti. Jednotlivá témata pojednává ve vzájemné propojenosti, a to jak v návaznosti na přijatou koncepci „aktivní imaginace jako nástroje individuace“, tak také v návaznosti na data, tj. na text deníku. Svá zjištění pečlivě dokládá citacemi.

Závěr této práce (část 7, str. 204 - 207) podle mého názoru trochu trpí snahou dovést předcházející velmi subtilní a komplexní řadu interpretací k nějakému obecnějšímu závěru.

To je obecnější problém kvalitativních prací tohoto druhu, tj. prací, které se na dimenzi „nomotetický versus idiografický přístup“ nacházejí blíže druhému jmenovanému pólu.

Autorka zde na jednu stranu vhodně rekapituluje skutečnost, že dialogická imaginace v daném případě posloužila jako nástroj psychické integrace a individuace. Na druhou stranu zde však snaha po zobecnění vedla k identifikaci stěžejní figury imaginárního dialogu jako archetypu Stínu. To samozřejmě není špatně, pohyb skutečného dialogu je vždy dialektický, a dialektický pohyb je pohybem kompenzačním, tj. pohybem přivádějícím ke slovu to, co bylo doposud bráno zkrátka, jinak řečeno, co bylo „ve stínu“. Tímto závěrečným „zaškatulkováním“ zdroje dynamiky dialogu, tj. jeho přiřazením k archetypu Stínu, se však poněkud ztrácí řada aspektů „imaginárního dialogu a jeho vztahu k procesu individuace“ velmi dobře interpretovaných a presentovaných na předcházejících mnoha desítkách stran.

Práci Terezy Langové považuji za kvalitní, originální a inspirující. Práce splňuje kritéria kladená na diplomové práce z oboru psychologie. Kloním se hodnocení výborně.

V Praze 6.září 2010

Doc. PhDr. Vladimír Chrz, Ph.D.